Култура

КУЛТУРНОТО БОГАТСТВО, ПРОСВЕТЕНИОТ НАЦИОНАЛИЗАМ И НЕГОВАТА РАЗМЕНА

Во полза на сопствената штета!

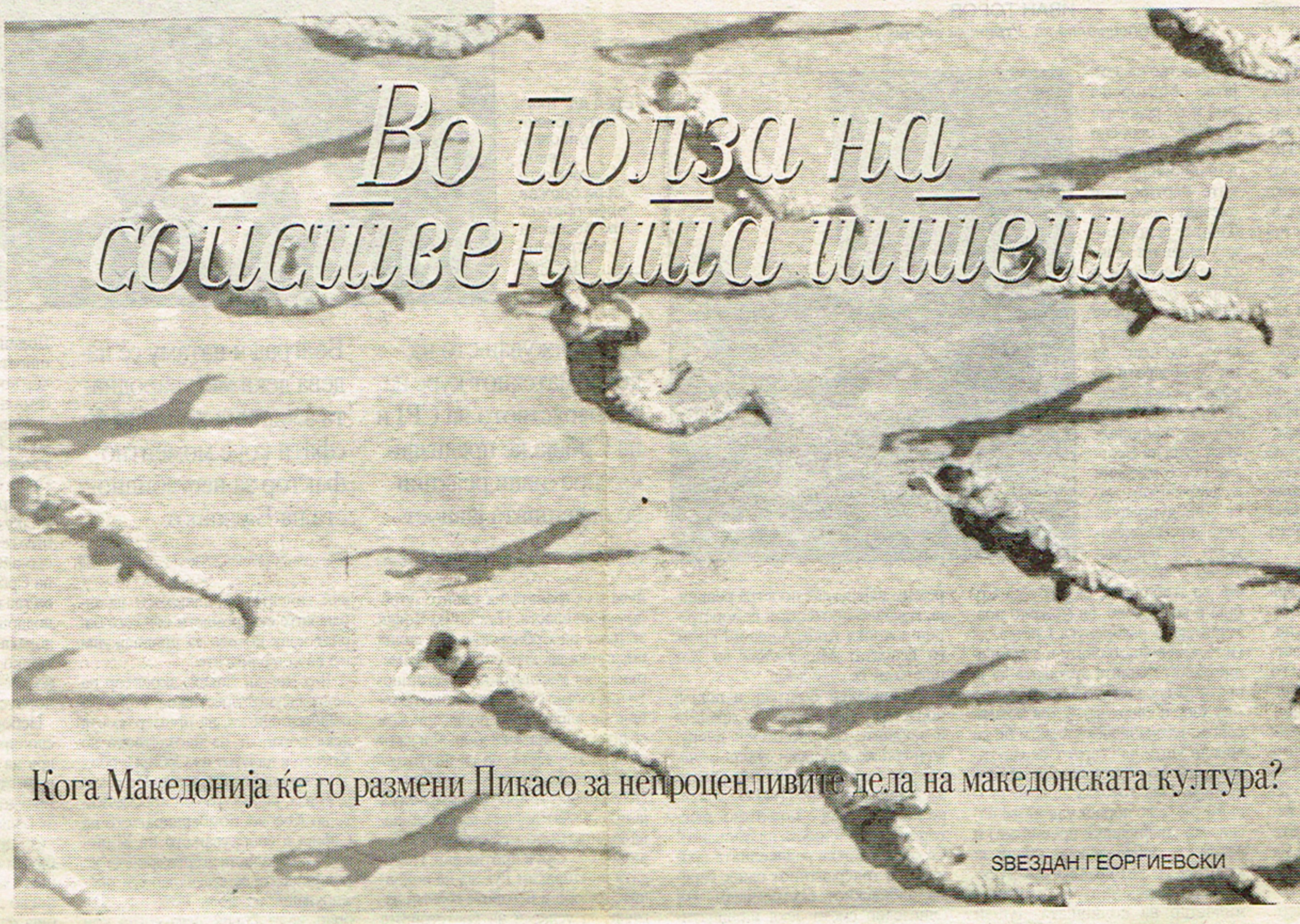

Кога Македонија ќе го размени Пикасо за непроценливите дела на македонската култура?

ЅВЕЗДАН ГЕОРГИЕВСКИ

Првата, а се надеваме и последна акција за размена на слики од странски автори што се во посед на институциите и галериите од Републиката со дела на македонски автори што се наоѓаат надвор од границите на земјата (во конкретниот случај се работи за размена со СР Југославија, при што Уметничката галерија од Скопје од својата колекција отуѓи осум дела од Марко Челебановиќ, Надежда Петровиќ, Милан Миловановиќ, Петар Добровиќ, Петар Лубарда, Иван Табаковиќ, Емануел Видовиќ и Милан Милутинувиќ, а во замена доби ист број дела Никола Мартиноски, Лазар Личноски, Вангел Наумовски и Димо Тодоровски во суштина не го покажува само неограничениот талент на овдешните културни власти толку упорно да работат во полза на сопствената штета (инаку особина која на овие простори доживува несогледиви размери), ами говори за една неукост која, во случајов, го постигнува токму контраефектот од посакуваниот (не)заштита на овдешното национално културно богатство.

На страна фактот што дел од овдешните стручњаци тврдат дека се работи за несразмерна финансиска штета за нашата страна (дадени се, имено, неколкукратно поскапи дела од вредноста на добиените), останува надвор од логичкиот ум зошто се смета дека делата на српските класици не спаѓаат во овдешното културно богатство, односно зошто се подложни на еден вид проста трампа, кога уште од пред Александар Македонски човештвото измислило посредување во размената (и на уметничките дела) со ненадминатиот институт, наречен - пари. Со други зборови, ако веќе државата процени дека ѝ е потребно некое дело од македонски автор, односно дека е поважно тоа дело да биде стационирано во Скопје, а не во некоја странска метропола (па макар тоа бил и Белград), зошто тогаш државата, едноставно, не го откупи тоа дело? Особено ако тоа дело (како што беше соопштено) се наоѓа во приватна збирка, односно приватна галерија!

Не мора човек да биде Едисон, па да сфати дека сијалицата прегорела. Значи, просто, не можеме ниту да ги наброи сите дилеми што оваа "трансакција" ги отвора. Да земеме ваков пример: Глигор Чемерски изложува во Париз и таму ги продава своите дела, а потоа се појавува Уметничката галерија од Скопје да ги откупи! Или уште полошо: да ги трампа? Дали е подобро делата на Глигор Чемерски да бидат изложени некаде во Париз или некаде во Скопје? Дали се зголемува квалитетот и капацитетот на македонското сликарство, ако делата на македонските уметници се надвор од земјата или внатре? Дали, конечно, се суспендира талентот и напорот на македонските уметници кои се обидуваат да продрат надвор од просторот меѓу Гевгелија и Шара? Зошто тогаш воопшто културни размени? Зошто тогаш воопшто изложби на наши сликари надвор од земјата? Зошто, навистина?

Веќе го чувствувам одговорот на искривената оптика! Демек, делото на Никола Мартиноски за нас е од непроценлива важност! Теза која апсолутно нема основа. Не е, значи, Пикасо добар сликар затоа што е добар сликар, туку тој е добар сликар за добра цена затоа што е добар сликар и никако поинаку. Натаму, дали Ван Гог има непроценливо значење за Холандија? Е, па има! А дали САД по тој повод ќе се трампа со Холанѓаните за Џексон Полок, на пример. Е, па нема! И уште понатаму: а дали ако Холандија даде сериозна цена ќе го откупи Ван Гог? Да! И натаму: кој ќе процени која слика може да се трампа за друга слика? Дали например Пикасо од Музејот на современа уметност ќе го трампаме за две платна на Киро Урдин и едно дело на Петар Хаџи Бошков? Или за три платна?

Зошто Никола Мартиноски е македонски сликар, а не е унгарски, на пример? И зошто Марко Челебановиќ е српски сликар, а не е украински, на пример?

Но, зајакот врамен во форма на "националното културно богатство" лежи во една сосема поинаква грмушка. И тоа токму во грмушката наречена "од Гевгелија до Шара", а обработена на овој простор неколку пати. А таа "грмушка" го отсликува токму важечкиот културно-политички концепт, кој ние го нарековме просветен национализам. Во куси црти: зошто би бил светот поле за културен натпревар меѓу народите, кога ова парче земја е сосема доволно, а можеби и единствено поле за културен натпревар, додуша не меѓу народите, ами меѓу нашите великани? И сите наши великани треба да ги прибереме - тука! И на крајот сите ќе бидеме - великани! И, конечно, зошто - не?

Ја разбирам јас потребата "нашето национално културно богатство" да го спасиме од ќумезите на оние што го чуваат, само не разбирам зошто тие (делата) толку долго биле чувани, и тоа во некакви приватни ќумези, бидејќи, како што се тврди (а, навистина, немам причина да не верувам во ова тврдење) дека станува збор за извонредно вредни дела, кои (барем за Мартиноски и Личеновски) потекнуваат од 30-тите години на минатиот век!

Освен, ако не станува збор за оној просветен национализам, каде што Другите не сме Ние, и каде што Другите не се исти со Нас, и каде што Ние немаме потреба да се мериме со Другите, и каде што Другите, во суштина, ни пречат!

А, каде, навистина, сме ние?

Меѓу Гевгелија и Шара, се разбира!

Но, до кога?

Викторија Васев Димеска, директорка на Уметничката галерија „Скопје"

Некому не му одговара размената, бидејќи губи пари

Сталинистичко - комунистички начин на купопродажба на уметнички дела постоеше досега, со расфрлањето на македонското богатство, а ова прибирање назад нема врска со тој контекст

ЛИЛЈАНА МИТЕВСКА

Пред извесно време, во врска со размената на дела од југословенски за дела од македонски уметници, изјавивте дека имаме добиено повеќе отколку што дадовме, но во јавноста излегоа и спротивни мислења?

Спротивните тврдења се резултат на тоа што некому не му одговара да се прави ова, бидејќи губи пари. Ние правиме размена. Во таа размена нашиот трошок е околу 150 германски марки, чисти расходи само за пренос на делото и ништо повеќе. На галеристите ова не им одговара затоа што тие губат дел од купувачите. Наместо да купуваме од нив, добиваме дела по пат на размена. Замислете да почнат ова да го работат и други институции. Тие ќе губат.

Зарем на овој начин не се губи продажната вредност на делата, се урива принципот на продажба на уметнички дела?

Не се губи ништо. Може само да се добие кога давате помалку вредни дела. На пример, едно дело од Кондовски вреди 200 000 марки. Незнам кој тука би можел да го купи Кондовски, но тоа значи дека Македонија има вредни дела. Се спомнуваше делото на Надежда Петровиќ. Јас немам намера да се занимавам со докажување на вредноста на тоа дело бидејќи мислам дека секој треба да биде среќен што едно дело од Мартиновски или Личеновски се донесува во Македонија.

Но дали можеби во име на националното ја губиме афирмацијата надвор? Зарем не е подобро дела од македонски автори да бидат изложени и надвор од границите на Македонија?

Станува збор за некогашните југословенски простори, не станува збор за САД или Канада. Можеби треба да се запрашаме зошто другите поранешни југословенски републики си ги собираат своите автори. Делата на македонските автори најафирмативно можат да зборуваат за нашата уметност доколку се во музеите и галериите во СР Југославија. Дел од нив се изложени, но дел се во депо. Сакам да кажам дека доколку некој приватен галерист во некоја своја соба или стан има дело од македонски автор, тоа не значи дека допринесува за афирмацијата на македонската [illegible] оваа галерија, сметам дека е битно да ги донесеме најдобрите дела. Незнам зошто на овој начин се крева паника. Ние го правиме ова за националната поставка, на крајот на краиштата ние се обидуваме да вратиме нешто што е однесено од тука без оглед каде се наоѓа. На една промоција прочитав дел од белешките на Лазар Личеновски за тоа како се создавала колекцијата на оваа уметничката галерија. Кога како дел од комисијата која била задолжена да купува дела, Личеновски отишол во Словенија да се купат дела од словенечките импресионисти, човекот кој бил задолжен за таа работа, кажал дека малку потешко ќе оди тоа нивните дела да одат во туѓ простор. На прашањето на Личеновски дали и Македонија е странство, одговорот бил: "Па така некако". Сакам да кажам дека тоа било 1948 година. Оваа свест ние не ја имаме ниту сега и затоа има вакви коментари по весниците. Сакам да го направиме она што е најдобро за галеријата, но јас ова не го правам сама, постои тим кој е ангажиран околу сето тоа.

Дали можеби сепак постоеја можности делата од македонските автори да бидат откупени, а не да се добијат по [illegible] принцип на размена?

Прашање е по кој цена ќе можевме да ги продадеме делата на југословенските автори. Цената наведена во медиумите не е ни од блиску онаа која можевме да ја добиеме. Можам да кажам дека јас три дена седев на телефон убедувајќи ги луѓето со кои што е извршена размена да прифатат некои од делата, што нормално не беше случај со сите. Токму затоа велам дека добивме повеќе. На јавноста останува да си го толкува тоа како што сака. Но и да ги продадевме делата во Југославија, дали ќе ги добиевме овие дела кои се сега тука? "Бачилото" на Лазар Личеновски од 1934 година воопшто не можев да го најдам кога го работев Личеновски. Едноставно сопствениците го кријат, од разно разни причини не го кажуваат. Да не беше оваа размена овие дела сеуште никој не ќе можеше да ги види на виделина. Од друга страна треба да се има предвид дека за да се купат дела треба да се одвојат средства од буџетот на Министерството за култура. Со тие средства ние треба да купуваме нови дела, но и да мислиме на авторите чии дела ги имаме во галеријата, а кои не се откупени туку се само позајмени. Од друга страна имаме дупки во колекциите кои треба да се пополнат. Значи мораме да имаме сретства за откупување на делата за кои сме должни и кои веќе стојат во галеријата и да купуваме нови. Со размената ослободуваме средства. Не гледам што би правеле со југословенската збирка која лежи во депото. Ако дел од таа збирка се приклучи кон меѓународната збирка која верувам дека еден ден ќе ја направи МСУ, сигурно дека нема да бидат изложени сите 400 експонати од бившојугословенските простори бидејќи сите од нив и не заслужуваат толкаво внимание. Најдобрите дела ние ги оставивме во депото. Она кое можевме да го одвоиме го разменивме, сметајќи дека сепак тоа се дела од втора или трета категорија. Правата категорија ја задржавме. Реакциите во медиумите се очигледно резултат на интереси, а не загриженоста за националното богатство во Македонија. Сталинистичко комунистички начин на купопродажба на уметнички дела постоеше до сега, со расфрлањето на македонското богатство, а ова прибирање назад нема врска со тој контекст.